List 10. **NOVICE** Tečaj XLIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 11. marca 1885.

Obseg: C. kr. kmetijska družba kranjska. — Vprašanja in odgovori. — Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati? (Dalje.) — Kranjsko ribiško društvo. — Vtemeljitev postave o zgradbi zeleznice Ljubljana-Kamenik. — Iz državnega zbora. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Seja glavnega odbora dné 25. januarija 1885.

Seji predseduje družbini podpredsednik gosp. Jos. Fr. Seunig, navzoči so družbini tajnik g. Gustav Pirc in odborniki gg. Brus, Detelja, Goll, Jerič, Kastelic, Neveklovski, Robič.

Tajnik Pirc poroča, da je c. kr. kmetijsko ministerstvo ukrenilo od Rantove, na nemško preložene knjige, „Opis najnavadnejih, sadjarstvu škodljivih mrčesov“ 500 iztisov c. k. deželni vladi prepustiti, 500 iztisov jih ministerstvo samo vzame in 1000 iztisov naroči ministerstvo kmetijski družbi, potom knjigotržtva razpečati.

Prošnja okrajnega šolskega sveta v Št. Vidu pri Cerknici za podporo se zaradi pomanjkanja vsake take zaloge mora odbiti.

Volitev novega odbora pri podružnici v Postojini se na znanje vzame.

Podružnici senožeški se odpiše preveč plačanih 6 goldinarjev.

Tajniku se naroči, na podlagi došlih poročil od podružnic izdelati poročilo o vspehu in o izvrševanji deželne postave od 11. februarija 1883., zadevajoče pokončevanje predenice.

Glavni odbor naprosi gosp. dr. Poklukarja, da blagovoli zastopati društvo pri 3. shodu avstrijskih kmetovalcev, ki bode 23. marca na Dunaji.

Glavni odbor sklene odposlati na državni zbor peticijo za podržavljenje severne železnice.

Tajništvu se naroči, potrebno ukreniti, da se razpiše uže lansko leto dovoljena državna štipendija, ki pa se lansko leto ni mogla oddati.

Gospoda revizorja družbinih računov, Žagarja in Souvana, se sklene naprositi, da pregledata družbine račune.

Resolucija gosp. prof. Linhardta pri letošnjem obnem zboru o subvenciji za šolske vrte so odstopi deželnemu odboru.

V odbor za obdelovanje družbinega vrta se volijo gospodje Detelja, Jerič in Pirc.

Za nova uda se sprejmeta gg. Janez Lukanc, posestnik v Kaplivasi in France Blaznik, posestnik v Gorelci.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 9. Kako varstvo daje postava poškodovanim zaradi tega, če jim zajci mlada drevesca oglodajo. (A. L., župnik v M.)

Odgovor. Na to, po letošnji hudi zimi za vse naše sadjarje bolj ali manj pomenljivo vprašanje sledeči odgovor:

§. 11. lovske postave z dne 7. marca l. 1849. se glasi tako: „Posamezni posestniki zemljišč imajo pravico na odškodovanje škode, prizadete jim po divjačini in lovu, ta pravica je iskati po obstoječih predpisih proti onim živim ali moralničnim osebam, ki imajo po tem patentu pravico lov izvrševati“.

Na dalje določuje v tej zadevi merodajni razpis ministerstva notranjih zadev z dne 15. decembra leta 1852., št. 5681:

a) v §. 10., da vživalec lova ne sme preveč divjačine puščati v škodo poljedelstva, sicer se ima brez prizanašanja prisiliti, da jo primerno zmanjša;
b) §. 11. daje lastniku zemljišča pravico, da si sme svoje zemljišče ograditi ali z zakopi zavarovati;
c) §. 12. daje lastniku zemljišča pravico, s teh divjačino, kakor koli, s strašili, z ognjem, po ljudéh in pesih odganjati, ne da bi lastnik lova smel zahtevati povračila, ako se divjačina kaj poškoduje;
d) §. 17. pa se glasi: „Posestnik zemljišča ima pravico, na zamudno povračilo škode prizadete po divjačini zahtevati, bodi-si da se je pripetila pri poljskih sadežih, vinogradih ali sadnem drevji itd.

Konečno določujejo ministerski razpisi z dne 14. julija 1859., št. 128, in z dne 12. julija 1860., št. 182, da o povračilu škode, prizadete po divjačini, razsojajo izključno politične oblastnije.

Predstoječi posnetek iz postav, v tem slučaju veljavnih (ki se obširno nahajajo, na pr. v 8. zvezku

Manzove zbirke postav z leta 1861. na strani 215 do 231) kažejo:

1) da ima lastnik (tudi najemnik) zemljišča postavno pravico tirjati popolno povračilo škode, prizadete po divjačini;

2) da je to škodo povrniti vezan oni, ki lov vživa bodi si najemnik ali lastnik;

3) da se ima tožba za povračilo škode vložiti pri dotičnem c. kr. okrajnem glavarstvu, kateremu pripada lovski krog.

Gotovo je pravično, da onega, ki vživa veselje lova, zadevajo tudi lovska bremena. Gosposkam pa, ki po eni strani hvalevredno podpirajo sadjarstvo, je gotovo tudi naloga, varovati one, ki si prizadevajo z žrtvami sadjarstvo naše dežele povzdigniti v boljši stan. *Dr. P.*

Vprašanje 10. Zakaj so se krave pretečeno leto tako nerade ubrejile? Skoraj vsak je tožil, da je moral ne samo po dvakrat in večkrat svoje krave k juncu goniti. Od kod tudi to, da je toliko krav zvrglo, prav za prav, da je tele v njih segnjilo in kakor bela siratka od njih šlo? To se je pri mojih in mnozih drugih kravah zgodilo. Klaja ni bila slaba, vse to se je godilo poletu pri sveži klaji. (A. L. v Mengiški okolici.)

Odgovor. Da se krave pretečena leta niso rade ubrejile, niso vzrok vremenske razmere, ampak krivda leži v slabem ravnanji z bikom, iz kojega sledi pri nas na Kranjskem žalibog jako mnogo nedostatkov za živinorejo, izmed katerih eden je ravno ta. Po pravilih umne živinoreje sme priti na enega bika, ako ga rabimo skozi celo leto, k večem 80 krav na leto. Pri nas na Kranjskem pa pride tudi 200 krav na enega bika, od česar čisto naravni nasledek je, da onemogel bik skoraj v polovici slučajev krave ne obreji. Če se pomisli, da se taka krava mora vnovič k biku goniti, ter da vsled tega bik mora po 300krat in še večkrat po plemenu iti, ter da več kot polovica krav ne ostane brejih in zaradi tega dosto krav celó jalovih postane, vidi se velika škoda, katero trpijo živinorejci vsled prepičlega števila bikov.

Kužno zvrženje več krav enega kraja ali okraja zaporedoma zamore imeti sledeče vzroke:

1. Nekateri biki vedno naredijo teleta, koje krave uže v 5—7. mesecu storé.

2. Prevodena krma.

3. Presilno soljenje krme.

4. Pitna voda, v kateri se nahajajo gnjilobne stvari, kakor na pr. voda iz ribnjakov ali sploh iz luž, voda, v katero gnojnica pritaka itd.

5. Voda, v katero pride milo (žajfa), kar se dostokrat zgodí, ker perice perejo v tistem koritu, iz katerega živina pije.

6. Krmenje zmrznjene krme ali krme, na katero je slana padla; tudi mrzla pitna voda je škodljiva.

7. Vsa krma, na kateri se nahajajo glivice, bodi si od plesnobe, snetljavosti, medene rose itd.

8. Preslabo in prepičlo krmenje naredi, da mati svojega mladega v sebi ne more rediti, ono odmrje ter se potem krava iztrebi.

9. Kužno zvrženje krav je tudi nalezljivo. V tem slučaji treba je vse iztrebke krave takoj odstraniti in tudi dobro razkuževati z razredčeno karbolno kislino.

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Kakor vsaka druga kmetijsko-gospodarska rastlina, tako zahteva tudi sadno drevje po svojih naravnih lastnostih in svojstvih od zemlje, v kateri ravno raste, nek gotovi broj in zadostno množino redilnih snovi (gnojilnih delov), brez katerih bi nikakor vspešno rasti, sadje roditi in se normalno razvijati ne moglo.

Ako je sadno drevje iz zemlje, v katero bilo je stalno posajeno, sčasoma redilne in gnojilne snovi do dobrega použilo, bode nam, ako se te po umetni poti s primernim in pravilnim gnojenjem zopet skoraj ne nadomestijo, le še klavrno životarilo, več prav malo in le šibko rastlo, tudi pomladi še cvetelo, a cvetje pa ne več sadú ponašálo; bode očividno hiralo in slednjič polagoma se posušilo ter prezgodaj pod zló prišlo. Tem in takim nedostatkim pa domačemu sadjerejcu nikakor v okom priti mogoče ne bode, ako onih snoví, katere sadnemu drevju kot živež in vsestranska hrana služijo, a so v zemlji okolo drevja uže deloma, ali pa tudi skoraj popolno pošle, dobro ne pozna. Kedar tedaj potreba nastane, da nam je sadnemu drevju gnojiti, prevdariti in poprašati moramo se pred vsem:

1) S čem naj opešano in izpito zemljo okolo sadnega drevja koristno gnojimo in zopet izdatno zboljšamo?

Da nam bode pa na to vprašanje pošteno in temeljito odgovoriti mogoče, moramo pred vsem one snovi in prvotne tvarine, iz katerih je sadno drevje med rastjo njegovo se razvilo in nastalo, dobro poznati in se ž njimi na tem mestu ob kratkem nekoliko seznaniti. Naj podam tu domačim sadjerejcem nekoliko kratkih hipotez iz drevesne „fiziognomije“ v lastno zabavo in dejansko porabo.

Kakor vsaka druga rastlina, tako obstoji tudi vsako sadno drevó iz organskih (zgorljivih) in neorganskih (nezgorljivih) prvotnih snoví (tvarin) ali obstojnih delov. Organske ali zgorljive snovi prejema in dobiva sadno drevje med rastjo svojo po nekoliko iz zraka, a po nekoliko pa tudi iz zemlje, v kateri ravno raste; neorganske ali nezgorljive snovi, kakoršne se v vseh delih sadnega drevja (v koreninah, lesu vej in debla, lubadu, listji in sadežih) nahajajo, prejema pa edino in le iz zemlje. Kedar les sadnega drevja sežgemo (pokurimo), nam te poslednje (neorganske) snovi v podobi pepela nesežgane ostanejo. Te neorganske snovi imenujemo z drugo besedo tudi rudninska obstojna drevesna dela. Organske snovi v lesu sadnega drevja pa nič druzega niso, nego pravilna spojina, katera je po naravni poti med drevesno rastjo iz štirih glavnih prvin ali „elementov“, to je, iz kiselika, vodenca, dušeca in oglenca nastala.

Ravno te štiri glavne prvine (kiselik, vodenec, dušec in oglenec) so v celem sadnem drevesu sploh v najobilnejši meri zastopane. Ako vzamemo 1000 kilogramov jabolčnega lesa in ga sežgemo, razvije se nam med gorenjem po Wolfu iz tega lesa 150 kilogramov vode in pa 839 kilogramov drugih organskih snovi (kar se med gorenjem vse zopet v svojo prvotno gazovo obliko spremení) ter nam od vseh 1000 kilogramov lesa le ubogih 11 kilogramov pepela kot neorganski ali rudninski (nezgorljivi) del ostane. Sadeži sadnega drevja obstojé pa ponajveč iz organskih snovi; samo voda, kojo ti sadeži obsegajo in v sebi hranijo, znaša sama na sebi skoraj do šest sedmink ($^6/_7$) celega sadeža. Ako bila bi še ta zadnja (sedma) sadeževa sedminka iz same vode na-

stala, potem bil bi se celi sadež nam iz same vode po naravnih zakonih razvil, nastal in se razrastel. Ali ni to za mislečega človeka uže samo na sebi nezapopadljivo čudo božje? Gotovo! Iz tega sledi pa tudi naravna posledica, da ob času bolj občutne in dolgotrajne suše, ko sadnemu drevju v zemlji za rast in razvoj sadežev potrebne vlage pomanjkovati prične, še nerazviti in nedozoreli sadeži, dasiravno so sicer popolno zdravi in nepoškodovani, sami ob sebi raz drevje odpadati pričnó.

(Dalje prihodnjič.)

Kranjsko ribiško društvo

ima v svoji valilnici na Studenci pri Ljubljani 60.000 zaroda potoških in jezerskih postrvi, razdeljenih v 21 aparatih kalifornske sisteme. Potoške postrvice, kterih je vseh 50.000, so večinoma uže toliko dorasle, da bodo v desetih, manjši del v dvajsetih dneh godne, da se izpusté v proste vode.

Zaroda jezerskih postrvi je 10.000, in so ravnokar jela jajčica pokati in se prikazujejo ribice. Poleg navedenega je še v enem aparatu 2000 rudečih ali križastih postrvi, blizo toliko razvitih, kakor prejšnje.

Društveni odbor vabi vse društvenike in vsacega, kdor se za umetno riborejo zanima, pogledati društveno valilnico in se prepričati o jako ugodnem vspehu tekoče valilne dobe.

Jezerske postrvice in rudeče ali križaste postrvi izpustile se bodo v ribnik na Studenci, katerega je kranjski deželni odbor prepustil društvu v namen umetne riboreje, torej bo ostal ta zarod do svojega popolnega razvitka, do katerega se sme držati v aparatih, t. j. 30 do 40 dni še v valilnici.

Množina potoških postrvic je odmenjena za nasad pripravnih potokov v bližnji in daljši okolici ljubljanski, odbor bo izročil te postrvi dotičnim ribičem v navedeni namen pod pogoji, ki so potrebni za prospeh vsega delovanja. Ker so te postrvice že skoraj povžile svoj mehurček rumenjaka, se mora toraj pričeti najpozneje v desetih dneh s prenašanjem v proste vodé, naj se potrudijo društveniki in drugi v navedenem času k valilnici, če jo hočejo viditi napoljnjeno z nasadom, v polnem delovanji.

Ob enem naznani odbor, da se je z ribiči na Savi in Ljubljani sporazumil, da bo od njih dobil drstnih lipanov in sulcev, in tako mogel bi pripraviti zaroda tudi teh dveh plemenov.

Odbor namerava izrediti kolikor mogoče veliko množino zaroda lipanov in sulcev in izpustiti ga v Savo in deloma v Ljubljanico, kateri vodi, kakor znano, posebno ugajata tema plemenoma. To postopanje bo najbolj onim v prid, ki bodo donašali plemenk, t. j. dotičnim ribičem.

Ker ima odbor z navedenim delom obilo opravila, je sklenil sklicati občni zbor društva ne meseca februarija, kakor je bilo dozdaj običajno, ampak koncem aprila ali početkom maja, ko bo vse zimsko valenje tekočega leta dognano, in bo tako mogel poročati o vspehu cele tekoče zimske sezone. Odbor prosi društvenike vzeti to poročilo svojega delovanja kot začasno na znanje.

Ob enem se vsi p. n. gospodje riborejci vljudno prosijo, da naj o letošnjih, pri umetni ribariji doseženih vspehih podpisanemu društvenemu odboru prej kot mogoče sporočila doposlati blagovolijo, da se bodo potem v letnem sporočilu ribarske razmere v Kranski kolikor mogoče vestno vpisati mogle.

Železnica Ljubljana-Kamenik.

Vtemeljitev postave o zgradbi železnice Ljubljana-Kamenik.

Dežela kranjska si uže mnogo let prizadeva doseči zgradbo železnice iz mestne občine ljubljanske po bistriški dolini v Kamenik, ter se je zgradba te železnice iz ozira na narodno gospodarstvo spoznala za živo potrebo.

Cela pokrajina, po kateri bi se omenjena železnica speljala, odlikuje se uže sedaj po vedno večji obrtniji, katero posebno krepka moč reke Bistrice izdatno pospešuje.

V tem zmislu se posebno odlikujejo kraji Domžale, Jarše, Veliki Mengiš in Kamenik, koder naj bi se železnica speljala.

Izmed obrtnije po teh krajih cvetoče, mora se na prvem mestu omeniti c. kr. smodnišnica v Kameniku, katera se bo z nameravano železnico zvezala po tiru za vlako napravljenem, kar bo za državo tolikošne koristi, da se uže iz tega njena dolžnost razvidi za gmotno podporo zgradbe nameravane železnice.

Vojaška oblast dobila bi na ta način priliko, najhitreje kolikor toliko smodnika iz Kamenika v Ljubljano in od tod na dalje pošiljati; ob enem pa bi se odstranila nevarnost, v kateri se nahajajo vse vasi ob cesti ležeče, koder se sedaj smodnik na vozéh vozi.

V Vélikem Mengiši in Domžalah uže sedaj osem velikih tovaren slamnike izdeluje, kateri se po celem cesarstvu razpošiljajo; v Jaršah imajo umetne mline, ki leto za letom več nego 1500 ton (à 1000 kilogr.) žita pomeljejo. Omena vredne so tovarne za cement in lončenino, kakor tudi kaolinišče v Kameniku. Vrh tega ima pa Kamenik mrzle kopeli, kamor poleti mnogo tujcev zahaja.

Desek in remeljnov pripravljajo leto za letom neštevilne žage po bistriški dolini za 6000 ton.

Apna se leto za letom od 5000 do 6000 ton nažgé.

Povžitek pridelkov se je v poslednjih letih pri obilnem številu tovarničnih delavcev in druzih prebivalcev tega sodniškega okraja (23.000) tudi jako povzdignil.

Da se bo pa vse tukaj navedeno, kolikor se dá, še povzdignilo, potrebuje Kamenik približanja na kako prometno progo, s katerimi je sedaj celi svet v zvezi. Kamenik potrebuje železnice.

Uže leta 1882. pregledal se je načrt, katerega je društvo za zgradbo železnice z ozkim tirom predložilo ter se je sploh povdarjala važnost zgradbe omenjene železnice za razvoj obrtnije po teh krajih ter se je pričetek zgradbe najtopleje priporočal. Pri tej priložnosti je tudi dežela sama, opiraje se na sklep deželnega odbora od 13. junija 1880. leta, obljubila izdatno podporo.

Omenjeno društvo je prosilo za državno podporo zgradbe, ker mu ob prošnji za dovoljenje zgradbe ozkotirne lokalne železnice na podlagi dotične postave ni bilo mogoče zadosti potrebnega denarja iz lastnih virov vkup spraviti.

V očigled velikega pomena nameravanega podjetja za deželo in za glavno mesto zdelo se je državni upravi umestno, podporo za zgradbo železnice dovoliti. Pozvedočbe so bile vseskozi take, da dotični prizadetniki v resnici ne bi mogli potrebne glavnice zložiti, če tudi bi se pri podjetji s popolno gotovostjo smelo računiti na krepko podporo dežele, prizadetih občin in drugih prizadetnikov. Zatorej se je državna vlada najpoprej podala v razgovor s podjetniki, pri katerih se je od strani vlade najpoprej na to gledalo, da se je zahtevana svota za podporo, katera se bo dala brez obresti in brez povračila, kolikor mogoče znižala ter da se bo namesto ozkotirne gradila železnica z navadnim tirom.

*

Vsled tega so se koncesijonarji izrekli, da so pripravljeni prevzeti koncesijo za zgradbo in upravo lokalne železnice iz Ljubljane v Kamenik z napravo vlake k smodnišnici ter se zavežejo zgradbo postavno dovršiti, če bi se vlada pri tej zgradbi vdeleževala s podporo 200.000 gold., za katero naj bi prevzela toliko prvotnih delnic. Vsa zgradba bi tedaj podjetnike veljala nekako 771.000 gold.

Po dogovorih naj se ta 22 km. dolga lokalna (sekundarna) železnica (tramvaj na parogon) z normalnim tirom odcepi od državne postaje cesarjevič Rudolfove železnice proti severo-zapadu po lastni cesti do dunajske velike ceste; čez Savo naj se spelje po lastnem mostu preko Domžal, tu pa tam se velike ceste poslužev ajoč in od ondot po bistriški dolini deloma po lastni, deloma po okrajni cesti preko Preserja, Homca in Šmarce v Kamenik. Od tukajšnje konečne postaje se potegne še 1.4 km. dolg tir za vlake do c. k. smodnišnice, katera od Kamenika proti zapadu stoji. Največa napetnost ceste znaša 13 pro mille (trinajst čevljev na tisoč čevljev daljave), za vlakni tir pa 22.2 pro mille. Najmanjši radij ovinkov je 150 metrov velik. Čas za zgradbo določil se je na dve leti od dné, kedar se bo dovoljenje dalo.

Efektivni stroški cele proge iz Ljubljane v Kamenik cenjeni so na 686.000 gld. Železnica za vlake iz smodnišnice do kolodvora veljala bo pa 85.000 gold.

Ves potrebni denar naj se toraj pripravi iz državne podpore 200.000 gld., iz deželne vdeležbe s 50.000 gld., iz doneskov prizadetnikov s 50.000 in iz ostalih 50.000 gold., ki se bodo morali na drug način dobiti, vsega skupaj toraj 350.000 gold. Za to svoto izdale se bodo prvotne delnice *al pari;* za svoto 421.000 gold. pa, katere bo še primanjkovalo, izdale se bodo prioritete po kurzu najmanj 80%, torej v skupnem nominalnem znesku 870.000 gold.

Država si pridrži pravico, upravo železnice vsak čas v svoje roke prevzeti in dotične tarife določevati. V tem oziru so si podjetniki izprosili obljubo, da pavšal za prevzetje uprave pri imenovani železnici v državno oskrbništvo ne bode viši nego 45% skupnega dohodka železnice za čas koncesije.

Iz državnega zbora.

Splošna razprava o državnem proračunu vršila se je za zborniško desnico po vsem povoljno. Nade, katere so si delali levičarji, da bodo s poojstrenimi napadi pomnožili ono nezadovoljnost, katera se je malo prej pokazala deloma med posameznimi klubi desnice in deloma med vlado in zborovo večino — splavale so čisto po vodi, in velik del zasluge, da se je to zgodilo, pripada levici sami.

Govori, kakoršni so bili oni štajarskega Carnerija, Maaga, izrekoma pa, kakor je bil političen del govora Plenerjevega, mora oči odpreti tudi še tako omahljivemu desničarju, in mu pokazati živo podobo onega, kaj desničarjev čaka, ako bi res levičarji še kedaj prišli do državnega krmila.

Kako velike in opravičene so še pritožbe Slovencev izrekoma na Koroškem in Štajarskem, dokazala je dolga vrsta uradnih činov obrnjenih zoper enakopravnost Slovencev v šoli, katere je navedel poslanec Raič v svojem govoru, ta govor pa je nemškim nasprotnikom tudi pričal, kako pravične, Nemcem neškodljive so zahteve Slovencev, in kako prazno je javkanje in upitje nekaterih nemških fanatikov o zatiranem nemštvu.

Dobrodejno značil je govor tirolskega poslanca dr. Katraina pravicoljubnost nemških konservativcev nasproti avstrijskim Slovanom.

Ravno tako je gališki poslanec, dr. Hausner levičarjev govore z nenavadno ojstrostjo in spretnostjo razmesaril. Najpomenljivejši in v resnici odločiven za sedanji in prihodnji položaj vlade, kakor tudi zborniške večine bil je govor ministra Dunajevskega, kateri je bil ravno pred govorom v daljni avdijenci pri cesarju. Povdarjal je, da je ravno mineča šestletna doba pokazala, da je dobro vladanje v naši državi mogoče tudi brez levičarjev, da se vlada ne smatra za parlamentarno in da se zato tudi skrb vlade obrača na vse rodove in stranke, da pa vlada v zavesti popolnega zaupanja cesarjevega trdnim zaupanjem zre v bodočnost v nadi, da se novo zborovanje prične s pomnoženo večino. — Vtis ministrovega govora na večino in manjšino zborovo bil je velikansk, tako, da se lahko trdi, da se je v večino povrnilo poprejšnjo zaupanje, manjšini pa je koj jasno postalo, česa se ima nadejati v prihodnosti, kje bo vlada stala pri volitvah in po katerem programu se hoče ravnati v prihodnje.

Pred govorom glavnega poročevalca sledilo je nekaj stvarnih popravkov, izmed katerih je omeniti oni dr. Vošnjakov, v katerem je zavrnil trditev Plenerjevo, kakor da bi se ne skrbelo za poduk nemških otrok v Ljubljani. Popravek bil je po vsem stvaren, odločen in miren, zato pa tudi vspešen.

Glavni poročevalec dr. Matuš odgovarjal je v precej obširnem govoru na vse stvarne ugovore. Izredno pa se mu je posrečil sklep njegovega govora, v katerem je gledé Mladočehov zagotovil, da so po vsem edini z drugimi v ljubezni do svojega naroda in svoje dežele pa tudi v svoji nepremakljivi zvestobi do države in dinastije. Kar pa zadeva skrajne elemente nasprotne stranke, razsvetlil je govor Schönererjev prvi dan budgetne razprave na enkrat njene težnje in namene bliskoma tako jasno, da mora govornik tudi vse zmerne elemente nasprotne stranke naprositi, da na korist državi vse svoje moči združijo zoper poskušnje onih elementov.

Po pohvaljenem govoru glavnega poročevalca glasovalo se je in desnica s klubom Coroninijevim sklenila je proti ostali levici sprejeti poročilo budgetnega odseka za podlago nadrobne razprave.

Prvi govornik, ki se je pri nadrobni razpravi oglasil k besedi, bil je gornjeavstrijski poslanec dekan Pflügel pri dispozicijskem zakladu, katerega privoliti ali ne privoliti se zmiraj smatra za znamenje zaupanja ali nezaupanja za vlado.

Dekan Pflügel poprijel je besedo kot starosta Lichtensteinovega kluba oziraje se pri svojem govoru na zadnje glasovanje tega kluba pri pristojbinski postavi in je prav odločno zavračal mnenje, kakor bi bil al kateri njegovih tovarišev kedaj nameraval z onim glasovanjem pokopati pristojbinsko postavo ali pa vladi izreči nezaupnico, ampak nasprotno nameravali so njegovi tovariši z onim glasovanjem samo to doseči, da se kmetovalcem privolijo še nekatere polajšave več, kakor jih je uže v predlogu in pa da se borzi naloži primerno viši davek. Še bolj odločno pa je oporekal Pflügel mnenju, kakor da bi se bili hoteli njegovi tovarši kedaj ločiti od svojih pristašev na desnici, ampak prav nasprotno je res, da ostanejo zmiraj zvesti svoji stranki. Kakor govornik ljubi svoj narod in svojo ožjo domovino tako prizna pravico enaka čutja gojiti za svoj narod in za svojo ožjo domovino tovarišem na desnici Poljakom, Čehom in Slovencem, ker vsi zvesti svojemu narodu ljubijo z enako zvestobo tudi našo skupno avstrijsko domovino.

Levičarji, poparjeni uže po govoru ministra Dunajevskega, bili so sedaj po tako jasni in odločni odpo-

vedi onega kluba, ki jim je v enem slučaju pripomogel k večini še bolj potrti in razkačeni.

Strasten pristaš levičarski, Menger ni mogel prikrivati svojega srda in z strastjo in razkačenostjo, katera je kazala popolno slepoto, začel je tekoj Pflügelnu očitati breznarodnost in še dolgo vrsto druzih ljubeznjivosti prav po navadi jezičnih bab na trgu.

Dne 5. marca (v četrtek) ni bilo javne seje, ker so imeli odseki rešiti še več nujnih zadev. V petek in soboto pa dobilo je zborovanje novo lice. Ta dva dni, ko se je obravnaval proračun ministerstva notranjih zadev, za katere ima odgovornost minister Taaffe, govorili so veliko besedo ali prav upili so veliko vpitje na novo vstopivši pristaši velikonemškega Schönererja, ki so ga deloma celó prekosili.

Ti politiki so vsi Nemci iz Češke: Knotz, Hanisch in Pollak. Prvi je kratek, čokat, rumenolas lekarničar, drugi nekaj veči in stareji s kratko, postriženo sivkasto brado, silovitega vedenja, po poslu odvetnik, tretji še večji pa tudi še stareji, videti je rodu prepeličarskega, ki se poleg politike peča nekoliko s kmetijstvom.

Vsi trije so vredni tovariši Schönererjevi po svoji politični barvi, po strasti staviti bi bili v ono vrsto, po kateri so uvrsteni zgoraj in celó tako, da Schönererju pripada mesto za Knotzom. Zmožnosti so vsi skupaj pičle razun, ako bi se razgrajanje kričačev, kakoršni se najrajše širokoustijo po krčmah, hotela imenovati neka vrsta zmožnosti.

Tožbe teh Velikonemcev obračale so se zoper Taaffejevo vladanje, zoper namestnika v Češki Krausa, zoper tamošnje okrajne glavarje, in ako se jedro pritožeb na kratko posname; obstoji v tem, da vladini organi onim rogoviležem ne pusté tamošnjega ljudstva podpihavati zoper Čehe, ne zoper državo in ne zoper pomirljive ali sicer celó nepristranske naredbe vladine.

Pri teh akcijah vlade se v resnici konfiscirajo časniki, se prepovedujejo shodi in se nekako tudi krotijo društva.

Knotz in tovariši to imenujejo zatiranje nemštva, postopanje uradnikov pa značijo s hujskanjem, njihova poročila imenujejo laži itd. jih obsipajo z najhujšimi izrazi psovk, katere nahajajo v bogatih zalogah tudi v tej stroki jako razvite nemščine. Tudi neodvisne sodnije in najvišje sodnije imenujejo uže pristranske, zato, ker si domišljujejo, da obstoječe, ako tudi pravične postave veljajo samo zoper Nenemce.

Tako se sme reči, da se je zadnja dva dni minulega tedna v zbornici skoraj izključno razlegal krik onih Nemcev, ki pri vsaki priliki zróči čez meje naše države v prvo vrsto stavijo svojo zvezo z velikim nemškim narodom.

Desnica se zoper ta napredek nima pritoževati, ker na levici se jasní in odpirajo se oči tudi onim, ki so do sedaj nekako dobrosrčno kvasili o združeni levici, in ki so si prizadevali, zakrivati maroge na ščitu avstrijskega nemštva, katere so mu delale dosedaj včasih preglasno izrečene misli edinega Schönererja.

Za prihodnje volitve izrekoma so to dogodbe, katere bodo vsim avstrijskim volilcem odprle oči in upamo, da ne brez vpliva na izid volitev.

K zemljevidu bojišča v egiptovskem Sudanu.

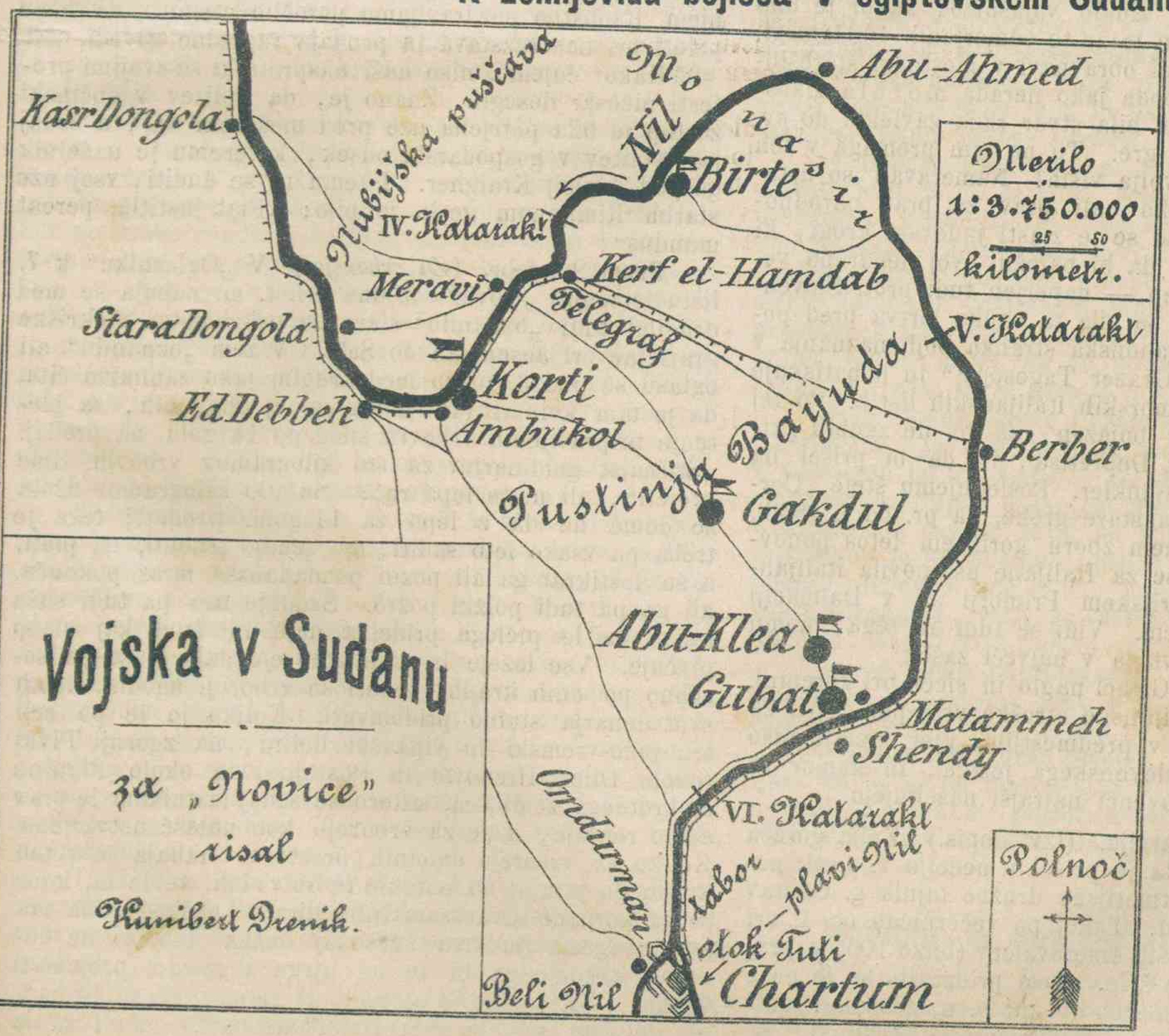

Vojska v Sudanu

za „Novice"
risal
Humbert Drenik.

Častitim svojim bralcem podamo tukaj prost obris iz zemljevida Sudanskega bojišča, o katerem je že nad leto dni brati skoraj v vsakem listu „Novic".

Zemljevid obsega Hartum in oni del više proti severu ob reki Nil ležečih krajev, v katerih so imele angleške vojne trume v minulem letu marsikatero krvavo bitko, in jih čaka tudi v tekočem še marsiktera.

Na izhodno stran pelje iz Berbera najbližja pot v Suakim pri Rudečem morji, po kterem skozi Sueški kanal in po medzemeljskem morji navadno prihajajo angleške vojne, ako jih ne pripelje pot iz izhodne Indije. Na severu bojišča so Donkola, Nubiška puščava, dalje ob reki Nil proti medzemeljskem morji: gorenji, srednji in pa spodnji Egipt.

Naši dopisi.

Iz Gorice 2. marcija (Izv. dop.) Volitve v trgovinsko-obrtno zbornico so tudi pri nas na dnevnem redu. Na kmetih in v obče zunaj Gorice so se vršile 25. februarija, v Gorici so bile za trgovce 28. februarija, za obrtnike bodo pa jutre. Politično društvo „Unione“ je postavilo svoje kandidate; med nje je uvrstilo par Slovencev za vse slovensko prebivalstvo, toliko toraj, da bi se ne reklo, da nas je preziralo; enako je moralo deti na vrsto zastopnike Ritterjeve hiše in še par takih, katerih ni moglo zbrisati. Na vsa druga mesta je delo pa hude lahone in je menilo, da bo šlo tako vse gladko. Ali hiša Ritterjeva ne potrebuje pomoči lahonskega društva in je ona napravila svojo listo, sosebno tudi zarad tega, ker se je potegnila za starega uda te zbornice, želeč, da bi ne propadel. „Unione“ uvidevši, da je v nevarnosti, takoj poprosi pomoči, in tako se je zgodilo, da so se Lahi in Nemci združili proti tretjemu, in ta tretji — so Slovenci. Da bi toliko laže glasove združili, so s plakati po mestnih zidovih raztresli laž, češ, da slovensko društvo „Sloga“ bi bilo postavilo svoje kandidate s popolnim in demonstrativnim preziranjem Gorice in goriške nižine. V resnici pa je „Sloga“ popolnem nedolžna, ker ona kot taka se ni vdeležila teh volitev; resnica je samo, da se je bil od strani Slovencev sestavil nalašč za te volitve poseben odbor, in ta je storil, kolikor mu je glava njegova dovolila. O izidu se še nič ne vé, in za Slovence ne pričakujemo ugodnih vspehov, ker se je ta del naše politike zanemarjal prejšnja leta, pa tudi letos je bilo vse bolj površno, nego zaresno in premišljeno delovanje.

Goriško mesto bo zidalo vojašnico, kakor je bilo pogodbeno prisiljeno, in je za to odmerjenih 160.000 gl. Videlo se je pri dotični obravnavi v mestnem starešinstvu, da je neka gospoda jako nerada morala glasovati v tej zadevi, in bi bila stvar rada zavlekla do sv. Nikoli — pa vselej ne gre. Tu pa tam premaga v teh krogih vendar še — volja viših! Nameravali so ustanoviti v Gorici „ljudsko“ ali prav za prav narodnolaško banko; veselili so se je zlasti judovski krogi, ki imajo premalo prilike, da bi naložili svoj denar na velike obresti. Pa naklep — naperjen tudi proti Slovencem — je spodletel, in je bila ta banka mrtva pred porodom. — Česar se lahonska stranka boji, naznanja v novejši dobi v tetki „Grazer Tagespost“ in ponatiskuje te novice potem v primorskih italijanskih listih. Po tej poti so te dni razodeli bojazen, da bi ne zgubili priljubljenega jim barona Depretisa, in da bi prišel na njegovo mesto baron Winkler. Poslednjemu šteje „Corriere“ od 28. februarija stare grehe, na pr. od l. 1866., ko je pobijal v deželnem zboru goriškem letos ponovljeno namero, da bi se za Italijane ustanovila italijanska akademija v avstrijskem Primorji ali v Dalmaciji ali pa na Tridentinskem. Vidi se tudi iz tega, komu je sedanja primorska vlada v največi zaščit.

Italijančijo nas v Gorici naglo in sicer pri korenini. Uže zopet hočejo italijanske otroške vrte pomnožiti za nova dva, in sicer v predmestjih, kjer kmetje niso še pozabili do céla slovenskega jezika, in kamor se tudi sedaj ubožniši Slovenci najrajši naseljujejo.

Iz Postojine 2. marcija. (Izv. dopis.) Želja goreča se nam je izpolnila, da je prišel v nedeljo 1. t. m. potovaljni učitelj, c. k. kmetijske družbe tajnik g. Gustav Pirc, k nam predavat. Takoj po večernicah ob 4. uri zbralo se je mnogo naših kmetovalcev (blizo 100) v prostorni sobani dekliške šole. Tem pridružilo se je naše razumništvo; med njim smo opazili p. n. gospode: glavarja Globočnika, dekana Hofstetterja, nadžupana M. Vičiča, c. kr. okrajnega šolskega nadzornika Thumo z učiteljskim osobjem ter odličnih tržanov lepo število. Zastopane so bile: Hrenovice, Slavina ter oddaljena Bistrica.

Prečastni gospod dekan, predstojnik c. kr. podružnici, predstavil je prisotnim c. k. deželnega potovalnega učitelja ter ga naprosil v primernem nagovoru, da blagovoljno pouči naše kmete v kmetijstvu sploh, posebej o živinoreji in mlekarstvu — oziraje se na okraj postojinski.

Gospod Pirc zadostil je svoji nalogi in prošnji častno — pohvalno. Kratko o kmetijstvu na Pivki spregovorivši oziral se je v svojem $1^1/_4$ uro trajajočem govoru bolj na živinorejo in mlekarstvo, da vstreže našim razmeram. Prosil je kmete, naj ne prodajajo sena v Trst, naj redé več živine, naj zboljšajo senožete, pašnike s tem, da jih snažijo, gnojé itd. Priporočal jim je, da naj zboljšajo pleme govedi ter opisoval lastnosti dobrega bika, kakor tudi poučeval, kako ravnati s kravami in teleti. Na srce jim je pokladal, da naj skrbé za hleve zdrave, čiste in zračne ter da naj snažijo čestokrat žival, če možno vsak dan; kar velja o konji, to velja o govedi. Učil je prisotne, da naj umno ravnajo z mlekom, da naj ga ne prodajajo po nizki ceni doma, ker lehko v Trstu še toliko skupijo za-nj. Priporočal je mlekarske zadruge, in če Bog dá, ne zaman.

Govor poslušal je vsak z največjo pazljivostjo — niti za trenutek je ni motil nihče. Kmetovalci se neprestano zrli v izbornega govornika, ki je predaval jasno, umevno, logično, z pravilnim povdarkom. Povedal je mnogo in da prav sodimo, ne brez vspeha zaželjenega. Srčno želimo, da bi nas gospod tajnik v kratkem oveselil v drugo, za našega kmeta prepotrebnim predavanjem. Radostno pozdravljamo poročilo njegovo, da bode poleti pri nas razstava in prodaja vzgledne govedi.

Kakor čujemo, niso naši nasprotniki sè svojimi protesti ničesar dosegli. Znano je, da volitev v občinski zastop je bila potrjena uže pred mesecem dni, a sedaj je i volitev v gospodarski odsek, kateremu je načelnik gospod Alojzij Kraigher. I temu ni se čuditi, vsaj uže starim Rimljanom geslo je bilo: „Fiat justitia, pereat mundus“!

Prem 26. febr. (*Za vrborejo.*) V „Oglasniku“ k 7. listu letošnjih „Novic“ iz dné 18. t. m. nahaja se med drugimi tudi „oznanilo“ slavnega oskrbništva mokriške grajščine pri Jesenicah ob Savi. V tem „oznanilu“ ali oglasu se pod 3. točko med drugim jako zanimivo čita, da je tam kvintal (100 kilogramov) obeljenih, za pletenje pripravljenih vrbovih šibic po 14 gold. na prodaj. „Štirnajst goldinarjev za sto kilogramov vrbovih šibic prejeti“, ali ni to lepa reč? Še 100 kilogramov fižola se domá ne dá z lepo za 14 gold. prodati; tega je treba pa vsako leto saditi, mu zemljo gnojiti, ga pleti, a še dostikrat ga ali pozni pomladanski mraz pokonča, ali ga pa tudi polžki požró. Škoduje mu pa tudi suša rada, da le pičlega pridelka daje in trud kaj slabo plačuje. Vse ložeje in tudi gotoveje dalo bi se pa sosebno po onih krajih, kateri so vrboreji ugodni, lepih svot denarja stalno pridobivati. Koliko je le po celi trnovsko-vremski in vipavski dolini, na zgornji Pivki (okolo Dilc, Hrenovic in Postojne) in okolo Planine mokrotnega zemljišča, katero se sedaj lastnikom le prav slabo rentuje, a je za vrborejo kot nalašč ustvarjeno. Koliko za vrborejo ugodnih prostorov nahaja se v teh krajih po jarkih, ob potokih in ob vodah, vé le ta, kdor se za koristno stvar sam interesira. Le škoda, da tak svet ubogemu ljudstvu še sedaj onega dobička ne donaša, kakoršnega bi se od njega v resnici prejemati moglo. — Resnično je pa tudi, da „brez truda ni kruha“, in „le Bog sam je svet iz nič ustvaril.“ Tudi tu je

taka, da sosebno mokrotna zemlja lastniku sama ob sebi čudežev delala ne bode, a tudi delati ne more.

Malo ljubezni za stvar, malo zavesti in pa tudi malo truda je povsod in v vsakem obziru potreba, ako se hoče napredovati, si tužni denarstveni stan polagoma tudi v resnici zboljšati in si izdatnejših gmotnih dohodkov stalno zagotoviti. Gotov pripomoček v dosego tega po imenovanih krajih bila bi poleg umne živinoreje in naprednega sadjarstva tudi „umna vrboreja“. Ta se lahko brez vse zamude drugih del opravlja; stane pa tudi ne — Bog vé kakega mučnega truda.

Da se za odločeni nasad zemlja v jeseni (pred zimo) prekoplje, da se potem pomladi vrbovi količki ali potaknjenci s pomočjo lesenega potikača ob motozu lepo v vrste pravilno posadé, da se med letom sadike, ako potrebno, parkrat vplevejo in se jim zemlja malo porahlja, pa je za prvo leto delo pri kraji. Ta trud pa mlade vrbe uže prvo leto s svojim prirastkom deloma poplačajo, ker, ako je zemlja ugodna, uže v prvem letu do metra in nad meter dolge šibice poženejo. Drugo in naslednja leta pa vrborejec na „vrbišči“ v prvem letu tako gleštanem in obdelovanem skoraj nobenega druzega posebnega dela več nima, nego to, da dorastle in dozorele vrbove prirastke ali šibice o pravem času poreže, da mu je kdo ne pouzma.

Dné 4. maja 1883. leta posadilo bilo se je tukaj na prav pripravnem prostoru tikoma ob občinski poti 1558 vrbovih količkov; od teh pridelalo bilo se je prec prvo leto 2170 od 8 do 12 decimetrov dolgih šibic, katere vse skupaj so 14 kilogramov tehtale. Na ravno tem nasadu zrastle bile so pa v preteklem letu vrbe v poganjke od $1^1/_2$ do nad 3 metre dolge; te dale bodo letos uže kakih 4 do 6 tisoč novih sadik, a bode poleg teh tudi še lepo število šibic za domačo porabo ostalo. Tako dela rudeča pletarska vrba (Salix viminalis purpurea). Iz tega se vidi, da vrba brzo dobička donaša in kmalu kruha daje.

Samo po vsej trnovsko-vremski dolini bi lahko na sto in sto tisoč pletarskih vrb rastlo, katere bi poleg malega truda v kratkem času prebivalstvu jako lepih dohodkov dajale in donašale, naj bi se uže prodajale kot pletarsko blago, a še bolje pa, ako bi se doma pletarska obrtnija vpeljala. Vzemimo, da bi se po splošni vpeljavi vrboreje v to dolino potem, ko bi se vrbe še enkrat dobro vrastle na leto le par tisoč kvintalov šibic za pletenje pridelalo in bi se kvintal prilično po 10 gl. prodajal, da bi to celi dolini uže ogromno svoto 20.000 gold. na leto. Ali ni to zapeljiva in vabljiva denarna svota? In, koliko bi to vrglo v 10, 20, 30, 60 in še več letih? — Koliko več bi pa vrbe še dobička donašale, ko bi se doma pletarsko ukoristovale!

Se ve da, vsaka nova, če tudi še tako koristna reč, mora iz začetka trdo preskušnjo prebiti, mora se tako rekoč preje v vicah očistiti, kot se ljudstvo za-njo zavzemati in brigati prične. Vse drugače bilo bi pa, ko bi na vrbah prec prvo leto mesto skromnih lističev pa zlata peresca pognala in se razvila; potem bi pa uže urno in ročno koristna reč si tal pridobivala. — Pa, hvala Bogu, ni vse na sploh ravno tako temno, kot bi kdo iz omenjenega posnemati utegnil; so tudi tukaj uže nekatere prav častne in vsega priznanja vredne izjeme, katere si bodo pa upno tudi vedno več vrednih posnemovalcev pridobivale. Slava in javna pohvala takim naprednjakom!

Tudi letos sem prosil sl. c. kr. deželno vlado za nekoliko tisočev vrbovih sadik, kakoršnih upam, da tudi prejmem, da jih med napredne vrborejce te doline razdelim.

Želim pa, da me tudi danes kdo narobe ne ume in napačno ne tolmači, kar se je uže večkrat zgodilo. Nikdar nisem še nobenega „štriha“ iz zlevolje in hudobnega namena koga žaliti ali zaničevati preko papirja potegnil, nego vselej in vse le iz tega namena, da bi se dobra in koristna stvar v kraju vdomačila in razširila, ter da bi se s časom sedanji tužni gmotni položaj v milejšega, boljšega in ugodnejšega spremenil, in pa, da bi domači ljudje tudi enkrat domači kruh jedli, katerega zemlja domača za-nje v sebi še zadosta hrani.

Napredka, in to kraju primernega napredka je pa pri dandanašnjih okoliščinah po vseh krajih in med vsemi stanovi neobhodno potreba, ker brez tega ne more več obstanka biti, in to mi vsak verjeti sme, da ga bode v prihodnje še manj! M. Rant.

Iz Ljubljane. (**Deželna postava o spuščanji zasobnih žrebcev**), katero je sklenil zadnji deželni zbor kranjski, zadobila je Najvišje potrjenje.

— (**Volilce za trgovinsko zbornico v Ljubljani**) nujno opozorujemo, da svoje glasovnice podpisane z onimi kandidati, katere narodni volilni odbor priporoča za dotični oddelek, najkasneje jutri dne 12. t. m. dopošljejo ali oddajo pri svojem c. kr. okrajnem glavarstvu, sicer bi smel vsak volilec svojo glasovnico le še 16. dne t. m. od 9. ure zjutraj do 5. ure popoludne osebno oddati v magistratni dvorani v Ljubljani. — Narodni volilci, ne zamudite toraj o pravem času vdeležiti se volitve!

— (**Razstava pitane živine**) bo na Dunaji na osrednjem živinskem trgu od dne 27. do dne 29. marca.

— (**Ubijalci obsojeni.**) Porotniki ljubljanski spoznali so tri zatožene, Miheliča, Jelovčana in Bokaliča po obravnavah dne 2. in 4. t. m. hudodelstva uboja krive in sodnija obsodila je vsacega na štiri leta teške in s postom poojstrene ječe. — Žalibog, da te kazni druzih rogovileže v ne zadržujejo pripasti ravno v to hudodelstvo. — Kako zabraniti pretepe, ki so redno začetek onim zločinom, in pa pijančevanje, katero redno povod daje pretepom, bila bi pa vendar hvaležna naloga vseh prijateljev našega naroda.

— (**Občni zbor banke „Slovenije“ v likvidaciji**) sklenil je 4. t. m. ostanek premoženja razun malega preostanka razdeliti tako, da se vsaki še veljavni delnici izplača 7 goldinarjev. Dolgo je sicer trajalo, dokler je prišlo do tega sklepa, zato pa mislimo, da smejo delničarji vsaj sedaj zahtevati, da se jim ta pičli preostanek kar pred izplača. Naj v ta namen izvoljen odsek skrbi, da se dosedajno polževo likvidiranje vsaj zdaj malo hitreje dovrši.

— (**† Dekan Janez Urbanček**) v Trnovem pri Ilir. Bistrici umrl je dne 1. t. m. po kratki, hudi bolezni, v najboljših letih. Pokojni bil je še le eno leto in 5 mesecev na svojem sedanjem mestu, prej pa več let v Krašini, svoj čas pa devet let kaplan v Trnovem. Kako priljubljen je bil pokojni, pričal je najbolj živo sijajen pogreb njegov 3. dne t. m. Rajnki bil je zmiraj tudi zvest narodnjak, zato še posebej na njegovem grobu kličemo: Naj v miru počiva verni sin svojega naroda!

— (**† Josip Pagliaruzzi**), posestnik in poštar v Kobaridu, kot pesnik znan pod imenom „Krilan“, nadepoln rodoljub, umrl je dne 2. t. m. v Kobaridu.

— (**Umrl je Viktor Smolé**), hišni posestnik v Ljubljani, še le 42 let star, — na Zidanem Mostu pa Vincencij Potočin, poslednje sin te domoljubne družine, v 36 letu starosti. Oba gospoda umrla sta minulo nedeljo.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Razprava o državnem proračunu je v svojem rednem teku, v ponedeljek popoludne se je pričela razprava o naučnem ministerstvu in ta se je

nadaljevala včeraj. Prvi dan te razprave odlikoval se je deloma v tem, kar je govoril češki poslanec Adamek nasproti nemškemu „Schulvereinu“ izrekoma po citatih iz vnanjih nemških časnikov in po izreku nekega čisto nemškega kneza, kateri je odločno označil to društvo kot društvo za nemško narodno-politično borbo.

Še bolj pomenljiv bil je stvaren govor na levici zbornice sedečega barona Pirqué-ta. Govoreč o tem, kaj in kako se podučuje na vseučiliščih, kaj in kako pa na gimnazijah, očital in dokazaval je veliko in neutemeljeno potrato časa v vseučilišči, rekoč, da učenci delajo tukaj, kar jim drago, se učijo ali ne, poslušajo učenike ali ne — po vsem jim prosto. Vpiše se učencev po 400 pri enem profesorju, akoravno bi jih imelo v dotični dvorani prostora k večem 200, in akoravno dotičnega učenika dejansko posluša k večem 20 do 40 učencev, vendar koncem semestra učencu potrdi uradno laž, da je obiskaval njegov poduk, ker je memogredé rekoč plačal šolnino. Izpraševanja odločena so gotovo zeló napačno še le po dokončanem drugem oziroma četrtem letu. Ta prevelika prostost je pogubna za veliko število sicer nadepolnih mladenčev.

Kaj pa se nahaja na gimnazijah? Učenec ima šole vsak dan najmanj po 4 ure pa tudi več, nalog za učenje in pisanje pa toliko, da je s teškim duševnim delom obložen dan na dan od 8 do 11 ur. Uči se toliko predmetov in deloma tako natančno, da jih ni moč zmagavati. Izmed predmetov jih je nekaj, kateri se nikakor ne vjemajo več s potrebami današnjega življenja in v oziru gleda se sploh preveč na stare mrtve jezike, premalo pa na nove žive jezike, med temi pred vsem na druge deželne jezike in pa na svetovne jezike, kakor na francoščino in na angleščino. Tudi nemščina se preveč prezira izrekoma gledé spisja za rabo vsakdanjega življenja.

Pri naravoslovji, zemljepisji in zgodovini dela se vse preveč na to, učencem ubijati dolge vrste imen in številk, katere se morajo učiti na pamet, na mesto, da bi se skrbelo za to, da se mlapini vcepi prava živa, ako tudi bolj splošna podoba omenjenih ved. Pri računstvu ubija se mladenčem deloma taka tvarina v glavo, katera večidel za splošno življenje javnega življenja nima nikakoršnega pomena, temveč stvarno spada vseučiliščnemu podučevanju.

Najmanj opravičen pa je izpit zrelosti, ki v resnici ni nič druzega kot poskušnja poguma in pa dobrega spomina dotičnega učenca.

Ako imajo vsa prejšnja spričala gimnazije kaj veljave in vrednosti, tedaj je gotovo izpit zrelosti po vsem odveč in zgolj trpinčenje ravno najboljše raščeče mladine. — To preobloženje mladenčev na gimnazijah zamorí jih dostikrat duševno in telesno, iz tega izvira oni nenaravni, bolestni, duševni prevrat mladenčev, ki ga za vse življenje stori nerabljivega.

Pa kolika razlika med preobloženjem na gimnazijah in pa pogubno prostostjo na vseučiliščih!

Kot oče in v imenu druzih starišev zahteva govornik pomoči zoper te pogubne napake v sedanjem vrejenji šolstva.

Včeraj predložila je vlada zbornici tudi načrt postave, po kateri se ima deloma spremeniti carinska tarifa: Po tej pooblasti se vlada, carino na uvažanje žita, sočivja, moke in druzih mlinskih izdelkov in pa kruha povikšati za toliko, za kolikor se to zgodi v nemški državi. — Izvzeto je žito iz Srbske.

Dalje se povikša carina: od stearina, parafina, masti, kakao, čokolade; dalje: od pavolne preje, raznih vrst različno od 6 do 60 gold., od pavolnatih tkanin po različnosti od 6 do 250 gold.; dalje od volne in volnatih tkanin, dalje od svile in svilnatih izdelkov, nadalje od sit in krtač, katerim se carina povikša od 15 na 30 gold.

Vrsta izdelkov, za katere se ima carina povikšati, je še dolga in obsega skupaj 118 tarif.

Ogerska. — Gosposka zbornica prejela je sklep zbornice poslancev o prevstrojbi gosposke zbornice. — Kako se bo temu predlogu godilo v tej zbornici, se že kaže. Stranke v gosposki zbornici pokazale so, kaj hočejo, in Tisza, ki skrbi za potrebe zveze s strankami, se je prepričal, da bi sklep zbornice poslancev ostal mrtev, ako se poprej z lepo ne porazume z merodajnimi strankami. In to doseči si prizadeva, bil je uže tudi na Dunaji pri cesarju pridobiti si privoljenja za potrebne premembe pri onem predlogu.

V odseku se ima postava sedaj do velike noči tako prestrojiti, da bo strankam — vsaj večini gosposke zbornice po volji. To kaže, da Tisza zna previdno postopati, doseči svoje namene.

Nemška. — Zadnje tedne segel je knez Bismark nekoliko tudi v rusko unajno politiko očividno z namenom, da si ukroti Angleže, ki se drznejo njegovi kolonijalni politiki zapreke staviti. Bismark naročil je svojim časnikom, napadati Angleško, ko je zapazil, da so Angleži uže v velikih zadregah zarad Sudana, zarad svoje Indije, kateri je uže v srednji Aziji pretila Ruska, — poslal je v pravem trenutku svojega sina Herberta v London, in ko je ta lordu Grenvilu obljubil, da se poravna z lepo uže zeló nevarna štrena z Rusko, — takoj dosegel je Bismark svoj namen, in za naprej ni dvomiti, da bo Bismark prosto si prilastoval kolonij, kolikor mu drago.

Angleška. Zadnji dnevi angleške vlade smejo se po pravici imenovati dnevi ponižanja, ker ni se še z lepo pripetilo, da bi bila država, drugi državi ali državniku druge države na ljubo, brez vojske in nepremagana v vojski, tako po vsem preklicala svoje dejanje in svoje besede, kakor je minuli teden to storil angleški minister unanjih zadev lord Grenwil. Ta mož preklical je svoje postopanje nasproti nemški kolonijalni politiki, preklical je svojo izjavo v zbornici, rekši, da so ničeve njegove besede, ker je govoril nepripravljen, da si govora pred ni zapisal, in prav živo je obžaloval, da so v javnost prišle one zaupne pisma, zarad katerih mu je Bismark toliko očital v časnikih. Izvoljeni poslanci pa, ki so bili že v strahu, da bo nastala vojska z Rusko, morebiti ob enem vojska z Nemško poleg vojske v Sudanu, vdali so se izjavam svojega za naprej nemogočega ministra.

V Egiptu pomika se vojska angleška nazaj proti severu. Naročeno nakupavanje živeža in kamel za vojno se je ustavilo, pred ko ne je ustavljeno tudi prevažanje angleške vojske z Indije, ker za te dni bila je v Indiji za Angleže nevarnost večja kakor v Sudanu. Videti je, da z velikim hrupom napovedana vojska zoper Mahdija in maščevanje umora Gordonovega zaspi, in da se bo tudi tukaj angleška sramotno umaknila.

Telegram „Novicam“.

Dunaj, 11. marca ob 1. uri 46 minut popoludne.

Zbornica obravnava srednje šole. Odločeno je, zborovanje tega zasedanja skleniti pred veliko nočjo. Po praznikih bo slovesen sklep.

Odgovorni vrednik: **Gustav Pirc.** — Tisk in založba: **J. Blaznikovi nasledniki** v Ljubljani.